

Slavoj Źiřek'in İdeoloji Kavramının Lacancı Ön Temelleri

Lacanian Preliminary Foundations of Slavoj Źiřek's Concept of Ideology

Onur VAROLUN*

Öz

Sloven Lacan okuluna mensup düşünürlerden olan Slavoj Źiřek, ideoloji konusu üzerinde oldukça çarpıcı ve ses getiren kitaplar yayımlayarak bu konuda önemli bir isim haline gelmiştir. Felsefesinde, Jacques Lacan'ın görüşlerini benimseyen Źiřek, onun psikoloji alanında ortaya attığı görüşleri felsefenin kavramlarına taşıyarak insanların felsefeye farklı bir pencereden bakmasını sağlamıştır. Bu çalışmada da Źiřek'in üzerine ciltlerce kitap yazdığı "ideoloji" kavramı üzerine düşüncelerinin başlangıç noktası olan Lacancı perspektif sunulmaya çalışılacaktır. Başka bir şekilde ifade edecek olursak ideoloji hakkındaki düşüncelerinin ortaya çıktığı Lacancı kavramlar ele alınacak ve bir bakıma Lacan üzerinden Źiřek'in ideolojiden ne anladığı ve ideolojiyi en temelde hangi Lacancı temel kavrama neden yerleştirdiği tartışılacaktır.

Anahtar Sözcükler: İdeoloji, Semptom, Psikanaliz, Marx, Sinthome

Abstract

Slavoj Źiřek, one of the thinkers belonging to the Slovenian Lacan school, has become an important name by publishing very impressive and resounding books on the discussion of ideology. Adopting the views of Jacques Lacan in his philosophy, Źiřek brought his views in the field of psychology to the concepts of philosophy, enabling people to look at philosophy from a different perspective. In this study, It is aimed to study the Lacanian perspective, which is the starting point of Źiřek's thoughts on the concept of "Ideology", on which he wrote voluminous books. In other words, the Lacanian concepts in which Źiřek's thought about ideology emerged, what Źiřek understands from ideology through Lacan, why he places ideology in Lacanian basic concepts and which concepts he places them will be discussed.

Keywords: Ideology, Symptom, Psychoanalysis, Marx, Synthome

Giriř¹

Źiřek ve temsilcisi olduğu Sloven Lacan Okulu'nun fikir ve yöntemlerinde Jacques Lacan'ın fikirlerini ön planda tutmalarına rağmen özgün özelliklere sahip olduğu söylenebilir. Bu alandaki ayırt edici özellik, Lacan'ın klinik psikolojiye yönelik geliştirdiği çığır açıcı yöntem ve fikirlerin bu okulla birlikte felsefi ve siyasi alana çekilmesidir. Öyle ki okulun temsilcilerinin hemen hemen bütün fikirlerinde Lacancı psikanalizin klinik boyutu göz ardı edilir. Lacancı ön temelleri anlama amacıyla olan bu çalışma, ilk olarak yeniden işin temeline, yani çalışmanın klinik tarafına yönelmeli ve Lacan'ın can alıcı etkilerine

* Dr. Öğr. Üyesi, Kilis 7 Aralık Üniversitesi, İnsan ve Toplum Bilimleri Fakültesi, onurvarolun@kilis.edu.tr, orcid: 0000-0001-5177-205X

¹ Bu makale, "Slavoj Źiřek: İdeoloji Kavramına Lacancı Perspektiften Bakışın Felsefi Bir Deđerlendirmesi" başlıklı Yüksek Lisans tezinden türetilmiştir.

odaklanmalıdır. Bunun gerçekleşmesinin ardından Žižek'in siyasi ve felsefi tartışmalarının önemli bir uğrak noktasını oluşturan ideoloji kavramının bu etkilerden nasıl meydana geldiği açığa çıkarılmaya çalışılacaktır. Bu meydana geliş en kaba tabirle bir yanlış-tanıma üzerine şekillenir. Žižek felsefesinin başlangıç aşamasında Althusser'in etkisi oldukça fazladır. Althusser'in, Marx'a ya da Hegel'e dair tespitlerinde ideolojinin sonunun gelebileceğine yönelik her kurgunun başlı başına ideolojik olarak damgalanması bu hareket noktasının ana temasını oluşturur (Žižek, 2011c, s. 18). O halde Marx'tan miras kaldığı açıkça belli bu yanlış-tanıma tespiti, ideoloji fikrinin psikanalitik altyapısını oluşturmak için çok kritik bir noktada durmaktadır.

Modern bilişsel yaklaşımda olumsuz değer atfedilen yanlış tanıma ya da yanlış, psikanalizde aksine bir durumda çok kritik bir yerde durur. Ve bu keşif postmodern bilişsel yaklaşım için çığır açıcı özelliğe sahip bir değer kazanacaktır. Öyle ki psikanaliz, yanlış tanımayı insan doğasının bir defosu olarak görmekten ziyade bizatihi onun çekirdeği olarak görme eğilimindedir. Freud'da bile belli birtakım yanlışlıklar sıradan bir mahiyette değildir, içinde gizli bir anlam barındırabileceği tartışılır. Zira temelinde bilinçaltı denen bir mekanizma vardır (Freud, 2003, s. 114). Aynı şekilde Žižek için de bu yanlış tanıma, maskesini düşürerek kurtulabileceğimiz basit bir yanlış değildir onun hayatın kaçınılması imkânsız bir gerçeği olduğunu kabul etmek gerekir. (Žižek, 2011c, s. 18). O halde, bir ideolojiye sahip olan her kimse bu aldaniş kabul ederek yaşamını sürdürmek zorundadır. İdeoloji bunu gerektirir.

Bu yoruma Hegelci diyalektik bir perspektiften de yaklaşamayız. Bizatihi içinde yıkıcı bir anlam saklıdır. Burada daha ziyade Marksist bir perspektif saklıdır: "İnsanlığı yabancılaşmaya ve sınıf ayrımlarına itmiş olan mantık, aynı zamanda onu ortadan kaldırmanın koşulunu da yaratır" (Žižek, 2011c, s. 19). Yani ideolojiyi mümkün kılan esas özellik, içerisinde onu imha edecek bir yok edici bulundurmasıdır. Bu paradoksal gerçekliği reddettiğimizde ideoloji geçerliliğini yitirecek derecede çözülmeye uğrar. Žižek'in demokrasi ile ilgili verdiği örnek bu konuda aydınlatıcı bir mahiyet taşır. Žižek'e göre demokrasi bütün sistemlerin en kötüsüdür. Buradaki temel mesele daha iyisinin de olamayışıdır. Demokrasi her zaman yozlaşmış, sıradanlığın ve vasatlığın genellikle hüküm sürdüğü bir sistemdir; tek bu riski ortadan kaldırıp "gerçek" demokrasiyi olumlama girişimi zorunlu olarak onun zıttına sebep olur, demokrasi kendisini fesheder ve faşizme alan açılır (Žižek, 2011c, s. 22). Žižek'e göre içinde yanlış-tanımanın olmadığı hatasız "gerçek" demokrasi uygulaması imkânsız bir sistemdir. O halde ideolojinin temelindeki bu hata, onun çekirdeğini oluşturan zorunlu bir hatadır. Dolayısıyla en başta söylemeliyiz ki ideoloji kavramının ön koşulu bu yıkıcı unsurun kabulü ile doğrudan ilişkilidir.

Biçim Problemi

Bu yanlış-tanımanın merkezîyeti fikrinin Lacan'dan alıntılandığı açıktır. Žižek felsefesinin karakteristik özelliğinin Lacancı psikanalizin ideolojik yansımaları olduğunu belirtmemiz gerekir. Bu çalışmanın Lacan incelemesi, öncelikle biçim problemi ile ilgili incelikli bir yaklaşımı gerektirir. Lacan'ın, Freud'un rüya teorisine yönelik bir tespiti bu konuda önemli bir yerde durur. Bu doğrultuda rüyanın bilinçdışı olduğuna yönelik Freudyan yaklaşım, Freud'un başarısız olduğu için sürekli rüyalarına giren Irma adlı hastası ile ilgili aldığı notlardan hareketle bir tezat barındırır. Freud'un gördüğü bu rüyalar ne cinseldir ne de bilinçdışıdır. Çünkü bu rüyalar Freud'u rahatsız etmektedir ancak bu durum Freud'un bu rahatsızlıktan dolayı birtakım bahaneler üretmesine sebep olur (Žižek, 2011c, ss. 30-31).

Rüyada bilinçdışı hiçbir şey yoktur çünkü önemli olan rüyanın örtük mesajı ya da o mesajı ulaşmak değildir. Önemli olan rüya yorumuna ait temel meselenin bizatihi biçimin kendisi olduğunun farkına varmaktır. Rüyaya yaklaşırken onda sanki gizli bir anlam varmış gibi yaklaşmamız gerekir. Ve bu Lacan için sadece rüya değil genel olarak insana dair herşey için geçerlidir. Çünkü Lacan için bilinçdışı denilen şeyde bilincin dışında olan hiçbir şey yoktur (Lacan, 2012, s.25).

Arkada yatan bir mesajdan ziyade biçime odaklanan bu yaklaşım, insanoğlunda alışılmadık bir yaklaşım sunar. Bu yaklaşım temelde felsefi dinamiklere ve alışkanlıklara vurulmuş bir darbedir denebilir. Žižek'e göre Marx'tan alınan meta kavramı bu anlaşılabilirliğin en önemli çekirdeklerinden biridir: "Meta biçimini alır almaz, emek ürününün anlaşılabilir bir karakter kazanması nereden kaynaklanıyor? Açık şekilde, bu biçimin kendisinden" (Marx 2011, s. 82). Aynı durum rüya için de geçerlidir, "Gizli anlamını, örtük düşüncesini açıklamamızdan sonra bile, rüya gizemli bir olgu olarak kalır; rüyanın biçimi, gizli anlamın kendini bu tür bir biçim içinde saklamasını sağlayan süreç hâlâ açıklanmış değildir" (Žižek, 2011c, s. 31). Bu argümanda temel olan kavrayış, tarih boyunca arkada yatan nedene yönelik çabaların temel problemin biçimin kendinde olduğu gerçeğini gözden kaçırmamıza sebep olmasıdır.

Bu tarz bir biçim problemi en açık şekilde meta mübadelesinde kendini açığa serer. Ticaret temelinde kullanılan meta ve parasal değer bu tarz bir yanlış-tanımanın en temel örneklerindedir. Öyle ki mübadele esnasında, özne sanki meta, yüce bir değeri varmış herhangi doğal çözülmeye uğramıyormuş gibi eylemde bulunur, oysa onun böyle bir yüceliğinin olmadığını "gayet iyi bilmektedir" (Žižek, 2011c, s. 33). Bu şekilde bakıldığında bilinçdışında bilinçdışı hiçbir şey olmadığını düşünen Lacan'ın bakışının, Marksist düşünce ile ilişkisini yakalamış oluruz: yanlış-tanıma ile ortaya çıkan meta fetişizmi tümüyle farkındalık alanındadır. Rethel'in ortaya attığı paranın maddiliği fikri, paranın karşısında ne tür bir yaklaşımda bulunduğumuzun tezatını içinde taşır. Buna göre doğa karşısında bozulmaya uğrayan bütün maddi nesnelere benzer şekilde paranın tekil varlığı da bozulmaya uğramaktadır. Bu bilinen bir olgu olmasına rağmen yaşamın toplumsal dinamikleri işin içine girdiğinde ona yine de hiçbir bozulmanın etkilemediği bir tözmüş gibi eylemde bulunuruz:

Burada baştan çıkıp fetişist tekzip formülünü hatırlamak şart oldu: "Gayet iyi biliyorum, ama yine de..." Bu formülün güncel örneklerine ("Annemin fallusu olmadığını biliyorum, ama yine de...[olduğuna inanıyorum]" "Yahudilerin de bizim gibi insanlar olduğunu biliyorum, ama yine de...[onlarda bir şey var]"), para değişkenini de eklemeliyiz şüphesiz: "Paranın da sıradan bir maddi nesne olduğunu biliyorum, ama yine de... [sanki üzerinde zamanın hiçbir gücü olmayan özel bir tözden yapılmış gibi]" (Žižek, 2011c, s. 34).

Burada açıkça paranın ham maddesinden ziyade onun yüce değeri merkeze alınmaktadır. Dolayısıyla bir şeyin ne olduğu onun özünde ne anlama geldiğinden çok başka bir şeydir. Onun algısı en temelde işlev gören ana temadır. Dolayısıyla "gerçek nesne" ile "bilgi nesnesi" arasında bilinenin aksine daha yakın bir ilişki söz konusudur. Var olan her şey artık belli bir algısal bakış üzerinden kendini var etmektedir. Bu da bizi bilginin ontolojik bir değeri olup olmadığı sorununa götürmektedir.

Bilginin Ontolojik Değeri

Burada, gerçek nesne-bilgi nesnesi ilişkisini doğru bir şekilde kurgulamak elzem görünür. Olaylar ve olguların gerçeklikleri ile bizim onları anlama tarzımız arasında sıkı bir ilişki söz konusudur. Žižek, burada en temel örneklerin başında meta mübadelesinin geldiğini düşünür; buna göre fenomenin olgusalılığı ile bilinci arasındaki bu ilişkide bir paradoks vardır:

Gerçekliğin bilinmeyişi, özünün bir parçasıdır: Mübadele sürecinin toplumsal fiiliyatı, ancak ona katılan bireylerin ona özgü mantığın farkında olmamaları koşuluyla mümkün olan bir gerçeklik türüdür; yani ontolojik tutarlılığı, katılımcılarının belli bir bilgisizliğini gerektiren bir gerçeklik türüdür – eğer “çok fazla bilir”, toplumsal gerçekliğin asıl işleyişine nüfuz ederse, bu gerçeklik kendi kendini dağıtacaktır (Žižek, 2011c, s. 36).

Bu argüman çalışmanın en kritik noktasını, semptomu açığa çıkarır. Semptom dediğimiz şey ona sadece belli bir açıdan yaklaştığımızda tedavi edilebilen ve tedavinin başka şekilde mümkün olmadığı bir mahiyete sahiptir. Demek ki semptomu ortadan kaldırmak sadece ona yönelik bilgisizliğin ortadan kalkmasına bağlıdır. Tam tersini düşünelim: bir semptomun² ortaya çıkması, içinde ontolojik bir yıkıcı unsur barındırmasına bağlıdır. Ama semptom, Lacan için basit bir hastalık değil yaşamsal bakışımızı etkileyen temel bakıştır. Öyle ki ideolojik evrensel değerler de –örneğin özgürlük, eşitlik-, zorunlu olarak kendini olumsuzlayan, içinde kendi çelişkisini barındıran bir unsur içerirse “yanlış” olarak işaretlenir. Örneğin özgürlük, muhtelif türü bulunan (ifade ve basın özgürlüğü, vicdan özgürlüğü, ticaret özgürlüğü, siyasi özgürlük, vb.) evrensel bir anlayıştır; ama aynı zamanda yapısal bir zorunluluk sayesinde, bu evrensel anlayışı yıkan özgül bir özgürlüktür de (işçinin piyasada kendi emeğini özgürce satabilme özgürlüğü): İşçi emeğini “özgür iradesiyle” satar ve özgürlüğünden feragat eder– bu özgür satış ediminin sonucunda, işçi sermayeye köle olur. Buradaki kritik nokta şudur: “Burjuva özgürlükleri” çemberini kapatan, tam da bu paradoksal özgürlüktür, kendi zıttının biçimidir (Žižek, 2011c, s. 37). Fiili özgürlüğü fesheden ve kapitalizme boyun eğmemize sebep olan şey, özgürlüğün ta kendisidir.

O halde Marx, bu zorluğu aşabilmek için semptomu olmayan bir toplum yaratmak zorundaydı. Marx felsefesinin semptomsuz toplumunda, üretim ve mübadele evrenselleşir ve işçiler kendi üretim araçlarına sahip olur. Tam da bu sebeple Žižek, Marx komünizmine “ütopik” yakıştırmalarını yapmaktadır. Çünkü böyle bir toplumda “kendi içsel olumsuzlaması olarak işlev gören bir istisna noktası bulunmaz” (Žižek, 2011c, s. 38). O halde Žižek için bir semptom olarak devlet varlığını sürdürmek durumundadır. Bu andan itibaren tek yapabileceğimiz ya devlete sahip olmak ya da onun karşısında durmaktır (Žižek, 2011a, s. 249).

Bu ideolojik semptomun travması Freud ya da Lacan gibi bireysel değil toplumsal bir mahiyet taşır. Žižek'in Marx'a yaptığı referans buradaki toplumsallığı en açık bir biçimde ortaya koymaktadır. Marx'ın meşhur kral-teba ilişkisine vurgu yapan Žižek, onu Lacan'ın ayna teorisi ile ilişkilendirir. Lacan'ın ayna evresine göre, A olgusu yalnızca B olgusu ile ilişkisi içinde değerini ortaya çıkarıyormuş gibi görünmesine rağmen değeri değil bizatihi kendisi bu ilişki temelinde ortaya çıkıyormuş izlenimi oluşur (Žižek, 2011c, s. 40). Marx'ın kral-teba ilişkisindeki tespiti bu argümanın bir yansımasıdır: “Örneğin, şu kişi, sadece başkaları ona bağlı olarak hareket ettikleri için kraldır. O başkaları ise, tersine, o kral olduğu için ona bağlı olduklarına inanır” (Marx 2011, s. 69). Kral, kral olmağını teba da teba olmağını ilahi bir karar olarak alır. Bu noktada Žižek, Lacan'ın tespitini devreye sokar: “Kral olduğuna inanan bir deli, kral olduğuna inanan, yani “kral'lık göreviyle dolaysızca özdeşleşen bir kraldan daha deli değildir” (Žižek, 2011c, s. 40). Bu durumda söyleyebiliriz ki bu tür feodal toplumlarda mübadele edimi gayet sıradan bir ilişkiyken ikili ilişkiler yüce bir değer kazanır. Ancak kapitalist toplumlar bu şekilde değil tam tersi istikamette işlev görmektedir. Feodal toplum ilişkilerinin aksine iki öznenin karşılaşması ilahi özelliklerinden

² Burada semptom olarak kullanılan sözcük aslında “varlık” olarak da kullanılabilir. Zira Lacan için varolan tek şey semptomdur.

kurtulmuş tümüyle kendi bencil çıkarları ile karşılaşan iki özneye dönüştürmüştür. Bu fetişist ilişki kapitalist toplumda ikili ilişkilerden mübadele edimine çekilmiştir.

Kralın yüce değeri kapitalist toplumlarda yerini metaya bırakmıştır. Ancak kapitalist önceki dönemlerdeki kadar aleni bir ilişki yoktur burada. Bu ilişki içselleştirilir, gizlenir. Kölelik, artık klasik anlamında kölelik değildir, özgür iradenin (aç kal ya da bu ücrete razı ol) seçimine dönüşmüştür (modern kölelik olarak bilinen formuna dönüşür). Biçimsel olarak ikili ilişkiler her türlü fetişizmden arınmış öznelerle ilgileniyordur; kölelik ve tahakküm, eşitlik ve özgürlük gibi ideolojik görüntüyü bozan semptomlarla varlığını sürdürmektedir (Žižek, 2011c, s. 41). Bu toplumsal semptomlar Lacan için Freudyan bir bilinçaltı ile ilişkilidir ve Kapital'deki şu söz ile sıkı bağlıdır: "Sie wissen das nicht, aber sie tun es" "Bilmiyorlar, ama yapıyorlar". Dolayısıyla Marxist açıdan ideoloji, bir yanlış bilinç bir tür saflık olarak anlatılır. Ancak Lacan ve Žižek için bu ideolojinin hakiki pozisyonunu göz ardı etmek anlamına gelir. Lacan'ın formülasyonunu yeniden hatırlamamız gerekirse şeyleri "gerçekte olduğu gibi" gördüğümüz anda kendini feshedecek ve farklı bir gerçekliğe dönüşecektir. Dolayısıyla buradaki temel mesele, ideolojinin bir yanlış tanıma olmadığı, kendi ontolojik varlığının dayanağı olduğudur. Yani semptomun hastalık boyutu ontolojik boyutu ile yakından ilişkilidir. Bir semptomun varlığını sürdürebilmesi için içinde yıkıcı bir unsurun olması ve öznenin bunu göz ardı etmesi ya da gözden kaçırmaması gereklidir. Tabi ki semptomu ortadan kaldırmak bütün sorunları çözüyor gibi de görünebilir ancak daha da vahim olan daha önce bahsedildiği gibi insan olmak başlı başına bir semptom ile açıklanmaktadır Lacan tarafından. İnsan denilen varlık bir semptom ise ya da muhtelif semptomlardan oluşuyorsa semptomun yani içinde böylesi yıkıcı bir unsur olmayan bir ideal dünya hayal etmek başlı başına bir yanılsama olarak durur. O halde herhangi bir şekilde Marksist ya da Freudyan anlamda semptomu ortadan kaldırmak imkânsızdır. Ortadan kaldırılabilen en fazla kendini başka bir semptomla bırakacak başka bir semptom olabilir.

İdeolojik Sinizm

Semptomun bu özelliği elbette ideolojik öznenin neden ideolojisinden vazgeçemediğinin cevabını vermemektedir. Bu konuda Žižek, Peter Sloterdijk'in *Sinik Aklın Eleştirisi* adlı çalışmasından faydalanır. Žižek, bu konuda, Peter Sloterdijk'in *Sinik Aklın Eleştirisi* eserinden: "İdeolojinin hâkim işleyiş tarzı siniktir, ki bu da klasik eleştirel-ideolojik işlemi imkânsız, daha doğrusu beyhude kılar. Sinik özne, ideolojik maske ile toplumsal gerçeklik arasındaki mesafenin gayet iyi farkındadır, ama yine de maskede ısrar eder." Yani kabaca söylemek gerekirse, "Ne yaptıklarını gayet iyi biliyorlar ama yine de yapıyorlar" (Žižek, 2011c, s. 44). O halde temel mesele öznenin ideolojisinin bütün defolarının farkında olması ve bu sorunların üstünü örtmek için kendi kendine birtakım bahaneler üretme yoluna gitmesinin detaylı incelemesini yapmaktır.

Kapitalist toplumlara özgü para ya da adalet fenomenleri, oldukça önemli bir örnek olarak görünür. Gündelik ilişkilerimizde bize belli birtakım olanaklar ve haklar sağlayan basit bir gösterge olduğunun farkında olduğumuz para, yine de zenginliğin dolaysız bir özelliği olarak bilincimizin ücra köşelerinde durmaktadır (Žižek, 2011c, s. 46). Yine aynı şekilde mevcut yasaların insan elinden çıkma ve adalet ile alakaları olmadıklarının farkında olmamıza rağmen buyruğuna uymamızı gerektiren yüce bir anlamı varmış gibi davranırız. O adil olduğu için yasa değildir ve biz bunu biliriz ancak davranışlarımızda o, yasa olduğu için adildir (Žižek, 2011c, s. 53). O halde "biliyorlar yine de yapıyorlar" argümanındaki temel tespit, ideolojideki yanılsama, onun gerçekliğini bilmek ya da bilmemek değil onu yapmakla

ilişkilidir. İdeolojik özne, sinik öznedir. Dolayısıyla geleneksel ideolojik eleştiriler bu öznelere işlevsel değildir. Çünkü en başından sinik özne kendi sorunlarını hesaba katmış bir şekilde eylemektedir (Žižek, 2011c, s. 45).

O halde Žižek için ideoloji gerçeklikten kaçabilmek için kurguladığımız bir tür yanılsama değildir; bizatihi gerçekliğimizin kendisi için bir dayanak noktası olan bir fantezi-kurgusudur. Özne, kendi yaşamsal faaliyetleri içerisinde gerçeğin kendi ideolojisinden farklı olduğunu görmezden gelme eğilimine sahiptir. O halde bir öznenin ideolojisinden kurtulabileceği fikri imkânsızdır. İdeolojiden kurtulmamızın yolu önyargılarımızdan sıyrılıp bu fikre karşı tarafsız bir yaklaşım benimsemek değildir. Žižek, gerçekliğe tarafsız bakmanın önyargılarımızı muhtelif gerekçelerle onaylamaktan başka bir şey olmadığı konusunda ısrar eder (Žižek, 2011c, s. 64). Tarafsız bir şekilde baktığımızı düşündüğümüz her düşüncede kendi fikrimizi olumlamak için ek gerekçeler her zaman buluruz. Dolayısıyla bu bizi ideolojimizden koparmaz, aksine ona hizmet eder. Bunun temel sebebi Žižek'e göre ideoloji dediğimiz şeyde, tarafsız bir bakışı imkânsız kılan ve tedaviye direnen daha derinlikli bir hastalığın yatıyor olmasıdır: Sinthome

Sinthome

Arzu Paradoksu

Lacancı arzu paradoksu bu kritik kavramı açıklayabilmek adına önemli bir başlangıç noktası olarak görülebilir. Burada özne-nesne ilişkisinin gerçeklik boyutunu açıklayabilmek için öncelikle arzu kavramının içinde onun hiçbir zaman tatmin edilememesini sağlayan bir çelişkiyi gözler önüne sermemiz gerekmektedir. Žižek'in Zenon paradoksları ile açıklamaya çalıştığı bir çelişkidir bu (Žižek, 2012b, s. 19). Meşhur Zenon paradoksları her ne kadar zorlama bir mantık çalışması olarak görülse de özellikle "Akhilleus ve Kaplumbağa", "Duran Ok" ve "İkiye Bölme" paradoksları temelinde gerçeklikle doğrudan ilişkili bir detay vardır. Bu paradokslar, belli bir hedef için yola çıkan bir nesnenin asla bu hedefe ulaşamayacağıının örnekleridir: Akhilleus, kaplumbağayı asla yakalayamaz; ok hiçbir zaman hareket edemez; özne hiçbir zaman katetmek istediği mesafeyi katedemez. Bu durum tam olarak bizim arzu nesnemizle kurduğumuz ilişki bağlamında doğrudur. Ne kadar uğraşsaksak uğraşalım arzu ettiğimiz şeye hiçbir zaman ulaşamayız. Arzu, nesnemiz ile kendi gerçekliğimiz arasında debelenip dururuz. Bu durum ihtiyaç nesnesinin bir tür değişim nesnesine dönüşmesinden kaynaklanır. Bir nesnenin ihtiyaç nesnesi olması onun bir kullanım değeri ile ölçülmesindedir. Bunun bir arzu nesnesine dönüşmesi ise bir şekilde onu öznelarası bir ilişki seviyesine dönüştürür.

Bu noktada işi biraz daha derinleştirmemiz yerinde olur. Biliyoruz ki Žižek için belli bir arzu nesnesinin ele geçirilmiş olması o arzunun tatmin edilmesi ile sonuçlanmaz (Žižek, 2012b, s. 21). Zira Žižek'e göre arzu, her seferinde yeniden üretilmelidir ve dairesel hareketler sergiler. Arzu, eylem olarak kendi başına varolan ve her defasında kendi etrafında dönen bir şeydir. Bu nedenle arzu asla tatmin edilmeyen bir şeydir. Ancak burada daha vahim bir durum yatar: arzu tatmin edilemeyen bir şey olmasının yanında tatmin edilmesinden korkulan da bir şeydir. Endişe kavramı tam olarak bu temelde anlaşılır Žižek'te. Bizi endişeye sürükleyen şey arzu nesnesinin eksikliği değildir; aksine nesneye fazla yaklaşmamız ve bu eksikliği kaybetmemizdir. Endişe, nesnenin değil arzunun ortadan kalkmasıyla oluşur (Žižek, 2012b, s. 21). O halde çok istediğimiz bir arzu nesnesini elde etmeye yaklaştığımızda yaşadığımız içsel sıkıntının kaynağı bu nesneyi elde etmede başarısız olma ihtimali değildir; tam olarak başarılı olmaya yaklaşmak ve arzunun kendisini kaybetme ihtimalidir.

Bu, Lacan'ın *Objet Petit a* dediği şeydir; "Küçük öteki nesnesi" olarak çevrilebilir. Gerçek bir nesneyi ifade etmez çünkü gerçekte var olan bir nesne değildir; imkânsız bir nesnedir. Özne tarafından yaratılan, içselleştirilen, öznenin tam olarak ne olduğunu bilmediği ancak ihtiva ettiği bilinmezliği ve eksikliği yansıtan temsili bir nesneye verilen addır. Özne tam olarak onun var olmayan bir nesne olduğunu bilir ama bilmiyormuş gibi davranır. Öyle ki ona ulaşmaktan imtina eder, tabiri caizse ulaşmamak için ilave gerekçeler üretir. Žižek'in deyişiyle aramaktan vazgeçmez ama asla bulmak da istemez (Žižek, 2012b, s. 231). Zira fantezi de özne-nesne arasındaki imkânsız ilişkiye gönderme yaparken, ikisinin yanyana durmasına denir. Žižek'e göre nesnel bakış olaya ya da olguya şekilsiz ya da anlamsız bir boşluktan başka bir şey kazandırmaz anlamlı bir şey arıyorsak ona arzu temelinde belli bir bakışla yaklaşmamız gerekmektedir (Žižek, 2012b, s. 27). Nesne başka türlü anlamlı bir şey olamaz.

Dolayısıyla *Objet Petit a* bir şey değildir. O sadece belli bir bakış ile manipüle edildiğinde anlam kazanır. Arzu, "bir şey" (arzunun nesne-nedeni) onun "hiçliği"ni, boşluğunu cisimleştirdiği, ona pozitif varoluş kazandırdığı zaman "kanatlanır" (Žižek, 2012b, s. 27). Arzu, burada öznenin anlamsız varlığını anlamlı kılar. O halde bir nesneyi elde etmeye yönelik araç olarak görülmemelidir. Burada tam tersi bir durum söz konusudur: öznenin içindeki boşluk temeldir ve onu dolduracak olan arzu bunu belirli bir nesneyi kullanarak yapar. Araç olan arzu değildir nesnenin kendisidir.

Jouissance Kavramı

Lacan'ın arzu kavramı, özne-nesne karşıtlığına fantazmik bir eklenti yaparak bizim gerçeklik algımıza çok büyük bir darbe vurur. Ancak bu, ideolojik fantazmanın bir boyutudur ve ideolojinin ana temasını açıklamak için yeterli değildir. İşte bu noktada Lacan, arzunun keyif değil acı veren bir yönünü ikinci bir eklenti olarak kurar. Jouissance dediği ve Fransızca olarak kalmasında ısrar ettiği bu kavram, haz kavramına karşıt olarak kullanılır. Buna göre haz, jouissance'ı sınırlayan kavramdır. Öznenin keyif almasını kontrol eder (Yıldırım, 2010, s. 32). Ancak özne bununla yetinmez ve her zaman bu hazzın ötesine geçme eğilimindedir. Hazzın yoğun miktara ulaşması özneye eziyet etmeye başlar ve hazzın verdiği bu eziyet jouissance'tır (Žižek, 2012b, s. 230). Bu nedenle jouissance denilen şey, acı veren keyif olarak adlandırılabilir.

Lacan'a göre özne, bu tarz bir yoğun haz deneyimine karşı hem cazibe duyan hem ona karşı bir savunma geliştiren bir pozisyona geçer. Bu aşırı haz, hem ondan iğrendiğimiz, tiksinti duyduğumuz hem de eş zamanlı olarak ondan büyülediğimiz çelişkili bir hazdır (Fink, 1997, s. XII). Lacan bunun öznenin bir öteki arzusuyla travmatik bir karşılaşma anında ortaya çıktığını düşünür. O halde Jouissance'a kapılmış olan özne çok sinir bozucu ama büyüleyici, heyecan verici ama kahredici bir şekilde ötekinin bir arzusu ile ilişki halindedir (Fink, 1997, s. XII). Bu anlamda Braunstein, jouissance'ın bir nesne tatmini değil bir dürtü tatmini olduğunda ısrar eder (Braunstein, 1997, s. 105). Bir dürtü tatmini özne-nesne ilişkisi temelinde ele alınacak bir tatmin türü değildir. Çünkü basit bir eksiklik fikrinden kaynaklanmaz. Çünkü herhangi bir nesnenin eksikliğini işaret etmez. O hiçbir şeyi işaret etmez.

Bir ihtiyacın tatmini, bir eksiklik fikrinden doğar. O basit bir nesne ihtiyacıdır. Orada bir rahatsızlık, bir acı ya da keder yoktur. Aksine jouissance, kendini öznenin merkezinde konumlandırır. Kabaca anlatacak olursak; arzu kayıp bir nesneyi işaret ederken o nesne ile karşılaşmakla bu boşluğun doldurulabileceğine yönelik bir özlem temelinde şekillenmektedir.

Bu durum kendini fantezi olarak ortaya çıkarır. Jouissance ise belli bir amaca hizmet etmez. Haz ilkesinin ötesindedir herhangi bir karşılaşma ile aşılabilecek bir şey değildir. Özne, jouissance-arzu arasında bölünür. Bu yüzden arzu, fantezi ve haz, jouissance'ye giden yolda birer engeldir (Braunstein, 1997, s. 107). Lacan şöyle bir ekleme yapar: “Arzu, ötekiden gelir; jouissance ise şeyin kendisinin bir boyutudur” (Fransızcadan alıntılan, Braunstein, 1997, s. 107). Jouissance, mutlulukta değil acıda belirir. Dolayısıyla kendini suçluluk duygusu, pişmanlık, itiraf, tövbe etmek gibi yıkıcı zamanlarda ortaya çıkarır. Jouissance, hiçbir şeyin engel olamadığı, öznenin kendi feshinden keyif alan bir ölüm olarak belirtilebilir (Bernstein, 2007, s. 719). O, bir ruh bozukluğudur, sapkınlıktır, psikotik bir özelliktir.

Semptom Olarak Sinthome

İşte bu noktada jouissance, ideolojinin temel kaynağı olan sinthome'un temelini oluşturan bir çekirdek barındırır. Tatmin talebinin çekirdeğinde yer alan bir çelişki, fenomenin kendi kendini fesheden bir detayın, aslında onun kendi gerçekliğini oluşturduğu negatif bir bakış temel olarak alınır. Žižek'in şu örneği oldukça ilgi çekicidir:

Seçkin bir sanat tarihçisi, zamanımızda takdir görmese de sonradan dönemin en büyük ressamı olduğu keşfedilen ölümsüz Morniel Mathaway'ı hayattayken ziyaret etmek ve hakkında araştırmalar yapmak için zaman makinesiyle yirmi beşinci yüzyıldan günümüze gelir. Sanat tarihçisi onunla karşılaştığında, hiçbir deha izi göremez, sahtekârın, megalomanyağın, hatta dolandırıcının tekidir. Mathaway; zaman makinesini ondan çalıp geleceğe kaçınca zavallı sanat tarihçisi zamanımızda kalakalır. Yapabileceği tek şey, kaçak Mathaway'in kimliğine bürünüp adamın gelecekte hatırladığı bütün başarılarını onun adıyla yapmaktır – aradığı yanlış-tanımlı deha aslında kendisidir! (Žižek, 2011c, s. 72).

Bu örnek, hakikat dediğimiz şeyin basit bir yanlış tanımadan meydana geldiğine bir örnektir (Žižek, 2011c, s. 72). Burada anlatılmak istenen ve hakikat algımızla ilişkilendirilmek istenen temel mesele şudur: özne geçmişe gider, geçmişteki bir sahneye müdahale eder. Ancak herhangi bir şeyi değiştirmenin katastrofik sonuçları olacağı öngörülmesine rağmen aslında tam olarak bu müdahale tarihi ne idiye o hale getirecektir. Müdahale en baştan olay tarafından kapsanmış şekildedir. Bu olguya en yakın örnek şüphesiz Oidipus mitidir: Bir kehanet babanın oğlundan şüphe etmesine yol açar. Baba bu şekilde oğlundan kaçır. Ancak tam da bu kaçış yıllar sonra onu tanımayan oğlunun kehaneti gerçekleştirmesiyle sonuçlanır (Žižek, 2011c, s. 73). Kehanet olmasaydı, oidipus ailesinden koparılmayacak ve babasını öldürmek zorunda kalmayacaktı.

Buradaki uç örneklerden meselenin olgusal yönünü yakalamamız imkânsızdır. Bu nedenle daha olgusal boyutlarda meseleye yaklaşmamız elzem görünür. Žižek bu konuda, devrim adına doğru zamanın gelmesini bekleyen revizyonistlerin tavrını ön plana koyar. Žižek, bu konuda Rosa Luxemburg'u hatırlatır: “Devrim için uygun zamanı beklemek bizatihi “vaktinden önce” eylemeye bağlıdır” (Žižek, 2011c, s. 73). Bir devrimi gerçekleştirecek olanlar, kendilerini eylemsel boyutta eğitmelidirler. Ve bu bizatihi eylemin kendisini yinelemek anlamına gelmektedir. Yani bir devrimi başarılı kılacak temel yön, o konuyla ilgili birkaç başarısız girişimin pratik alanda uygulanmaya konulmasıyla mümkündür. Hiçbir şey yapmadan zamanın gelmesini beklemek, o anın hiçbir zaman gelmeyeceğinin bir göstergesidir.

Bir başka olgusal gerçeklik Jül Sezar örneğinde karşımıza çıkar. Jül Sezar, en meşhur monarşi örneklerinin başında gelir. Zira Roma monarşisinin imparatorlarına unvan olarak “Sezar” ismi verilmiştir. Ancak Sezar ismine atfedilen bu yüce değer, Jül Sezar kişinin ölümü ile doğrudan ilişkilidir. Öyle ki monarşinin ortadan kaldırılması ve cumhuriyetin

uygarlığı yeniden eski ihtişamına geri döndüreceğine olan inanç temelinde bir kurtuluş simgesi olarak insan olan Jül Sezar öldürülür. Ancak bu ölüm Sezar'ın hakikatini daha yüce bir değer olarak geri dönüştürür. Sezar, birey olarak ölmüştür ama feodalitenin simgesi olarak geri dönmüştür. Cumhuriyet yıkılır ve Augustus ilk "Sezar" olarak Roma'nın imparatoru olarak yeni bir çağın başlangıcını simgeler (Žižek, 2011c, s. 75). Yani, bu yanlış tanıma kendi hakikatini ortaya koymuştur. Hakikat, sadece kaçınılan ya da değişmesi istenen durumun ona dâhil olmasıyla gerçekleşebilir; ancak bunun mümkün olabilmesi için özne bunu göz ardı etmek zorundadır (Žižek, 2011c, s. 72). Ancak burada anlaşılması gereken şey Žižek'in bu durumu olgusal boyutta ele almamış olmasıdır. Yani birey Sezar'ın daha yüce anlama sahip bir anlama sahip olması için yani kendi hakikatini oluşturabilmesi için doğru zamanda ölmesi zorunludur. Bu çalışmanın başından beri anlatmaya çalıştığımız "biçim" problemine bir göndermeyi işaret eder. Eğer gerçekliğin kendisi ile yakın temas kurabilseydik onu olduğundan farklı bir gerçekliğe zorunlu olarak dönüştürürdük. Onu değiştirebilseydik onun gerçekliğinden söz edemezdik.

Bu bir yanlış-tanımadır ancak tam da bir farkındalık temelinde bir yanlış-tanımadır. Bu yapmaktan vazgeçebileceğimiz özellikte bir konumu temsil etmez. Klasik anlamda gerçeğin peşinden gidebileceğimiz bir konumda değildir. Tam olarak Jouissance'ın etkin olduğu bir alandır bu. İdeoloji temelinde bilgiye ulaşmak bizi kurtaran mahiyette bir durum değildir. Bilgiye ulaşmanın bedeli, insanın varoluşunun temelini oluşturan keyfin kaybedilmesiyle ödenir. Doğru olduğunu en derinden kabul ettiğimiz bilgiye muhalefet edilmesine paranoyakça tepki vermemizin bir sebebi vardır. Bu keyfin temel arzusu hakkındaki bilgiye ulaşmaya bizi sürükleyerek fiilen bizim en mahrem hazinemizi, keyfimizin çekirdeğini çalmak istemektedir (Žižek, 2011c, s. 84). Žižek için özne kendi gerçekliğine eleştirel gözle bakarsa şiddetli bir baş ağrısı çeker. İdeolojik keyiften mahrum kalmak acı verici bir deneyimdir. Zira Žižek için bizim doğal bakışımız ideolojiktir (Žižek, 2012a, s. 92). Bu semptom olarak sinthome'dur. Bu kritik duygu durumu, kendi keyfinden mahrum edildiği anda özne için "dünyanın sonu" gelir. O halde bu durumda bilgi, ölümcül olarak damgalanır: özne ona yaklaşmanın bedelini kendi varlığıyla ödemek zorundadır (Žižek, 2011c, s. 87). Bu semptom bir hastalıktır ama varlığımızı mühürleyen bir hastalıktır. Eğer bu hastalık olmazsa hiçliğe karışırız. Mahrum kaldığımızda ruhsal çöküntü ya da ölüm dürtüsü ile karşı karşıya gelme gibi durumlara sebebiyet verebilir (Žižek, 2011c, s. 90). O, kendimizi alıkoyamadığımız ve yaşamımızı sıkıntıya sokan bir hastalıktır. Ama ortadan kalkması halinde çok daha kötü şeyler olur. Sahip olduğumuz her şeyi kaybederiz. Žižek'in verdiği örnek oldukça ilgi çekicidir:

Bu adam, Hearst'un ikna etme çabalarına rağmen, çoktan hak ettiği tatile çıkmak istememektedir. Hearst niye tatile çıkmak istemediğini sorunca, yayın yönetmeni şu cevabı verir: 'Ben bir iki hafta burada yokken, gazetenin satışları düşer diye korkuyorum; ama ben burada olmadığım halde satışlar düşmeyecek diye daha da çok korkuyorum!' (Žižek, 2011c, s. 94)

Bu andan itibaren işin klinik boyutu anlaşılabilir. Bu andan itibaren ideolojinin semptomun bu aykırı özelliğiyle ilişkisi bağlamında daha detaylı bir inceleme elzem görünür. Žižek'in aydınlanma eleştirisi önemli bir başlangıç noktasıdır. Aydınlanmanın belirgin özelliği kendi içinde bir paradoks barındırmasıdır. Kant aydınlanmasında, Žižek'e göre şöyle bir etken söz konusudur: "Kendi aklını kullan, kendini her türlü önyargıdan kurtar, hiçbir şeyi rasyonel temellerini sorgulamadan kabul etme, her zaman eleştirel bir mesafeyi koru..." (Žižek, 2011c, s. 95). Ama devamında şöyle bir motif vardır: "Aklını istediğin her konuda, istediğin kadar kullan – ama itaat et!" yani, aydınlanmış kamuya hitap eden, teorik düşüncenin özerk öznesi olarak, özgürce düşünebilirsin, her türlü otoriteyi sorgulayabilirsin;

ama toplumsal “makine”nin parçası olarak, teba olarak, üstlerinin emirlerine kayıtsız şartsız itaat etmelisin (Žižek, 2011c, s. 95). Kant’ın kategorik buyruğu, koşulsuz bir otoriteye sahip olan bir Yasa’dır: doğruluğu teorik olarak gösterilemeyen verili bir olgudur, ama ahlaki eylemlerimizin bir anlama sahip olabilmesi için geçerli olduğu varsayılmalıdır (Žižek, 2011c, s. 96). Yani Kant düşüncesinin, içinde kendi kendini fesheden bir olumsuzluk barındırması varoluşunun önemli bir özelliğidir. Aynı durum Descartes için de geçerlidir. Her şeyden şüphe etmeli ama hayatını idame edebilecek bir geçici ahlaka da uymaktan geri durmamalıdır. Bütün bu örnekler bu görüşleri çürüten özelliklermiş gibi görünür. Ancak bütün bu özellikler aydınlanma fikrinin öteki yüzüdür. Bu çelişkiler olmadan aydınlanmadan söz edilemez. Žižek’e göre bunlar aydınlanma içinde özgür düşünebilmenin ön koşulları olarak ortaya çıkarlar:

Toplumsal hayatın âdet ve kurallarını saçma, verili halleri içinde bu şekilde kabul ederek, “Yasa yasadır”ı kabul ederek, içeride onun kısıtlamalarından kurtulmuş oluruz - özgür teorik düşünmenin yolu açılır (Žižek, 2011c, s. 96).

O halde toplumsal yasa dediğimiz şey, toplum düzeni için bencilliğimizi pasifize etme özelliği taşırlar. Žižek için Kant’ın nihai paradoksu pratik aklın teorik akıl üzerindeki bu önceliğidir. Özgür düşünebilmek için kendimizi kategorik buyruğa teslim etmemiz gerekir. Žižek’in buradaki tespiti bu teslimiyet zorunlu bir teslimiyet olduğu için kabul edilmez. Bizatihi içinde keyif kısıntıları bulunduğu içindir. Biz ahlaki yasaya birtakım nedenlerden dolayı değil bizatihi yasa olmaklığı ile bağlarız. Ona itaat etmenin verdiği hazdır bizi ona bağlayan. Kant etiğinin de birincil özelliği haz yaratan her türlü eylemi ahlaki eylemden dışlamak üzerine kuruludur, ancak bu reddin kendisinin belli bir keyif ürettiği göz ardı edilir (Žižek, 2011c, s. 97). Faşizm örneği de aynı şekilde bir mahiyet taşır. Faşist ideoloji tümüyle biçimsel bir buyruğa dayanır: “itaat et çünkü etmen gerekiyor”. Keyiften vazgeçmeli, kendini feda etmeli ve sorgulamamalıdır – tek temel özellik fedakarlıktır; keyfin kendisinden vazgeçiş çok varoluşsal bir keyif üretir (Žižek, 2011c, s. 98). Hakikat denilen şey, hayatımızı cehenneme çevirebilecek travmatik şeye yönelik bir yanlış-tanıma sayesinde açılır ve bu yanlış-tanımanın kendisi bir tür imkânsız keyif aracıdır.

Žižek, bu tarz bir yanlış-tanımanın farkındalığı üzerine çok daha vahim bir örnekle gelir. Faşist diktatör Mussolini’nin “Faşistlerin İtalya’yı yönetme taleplerinin gerekçesi ne? Programları ne?” sorusuna verdiği cevap oldukça basit ve sıra dışı bir mahiyettedir: “Bizim programımız çok basit: İtalya’yı biz yönetmek istiyoruz!” Buradaki mantık dışılık tam olarak onun biçimsel karakterine hitap etmesinde yatar. Mussolini’nin çağrısı sırf itaat ve fedakârlık olsun diye itaat ve fedakârlık talep etmektedir (Žižek, 2011c, s. 97). İnsanların mantığı ya da vicdanı ikinci plana atılır ve tam olarak ideolojik keyif hedef alınır. Bütün güç kendini biçimin kendisinden almasıdır. Žižek’e göre sol cenahın temel sorunu mantıklı argüman öne süremeyişi değil faşizmin sahip olduğu tutkulu biçimden mahrum oluşudur (Žižek, 2011b, s. 107). Bu biçim insanların keyfine hitap ederek onların varoluşundaki ateşi canlı tutmanın temel arka planıdır. Mantıksal ve nesnel bakış, bizim varoluşumuzun temel dayanağı olan keyfimizi çalmaya çalışmaktadır. İdeoloji mantığın karşısına keyfi koyarak kendisini her daim canlı tutar. Bu öyle bir canlılıktır ki mantık devreye girse dahi, ideoloji içinde yer alan temel çelişkilerden dolayı, onu öznenin keyfinin devamının sağlanması için bir tür aklama aracı haline getirir.

Sonuç

Lacan düşüncesinde semptomun temel kavram olduğu bilinmelidir. Öyle ki bütün bu anlatımlardan yola çıkarak insan denilen şeyin mantıklı/tutarlı bir yanının olmadığı onun

bizatihi bir hastalık olarak varolduğu açık ve net şekilde ortaya konabilir. Lacan için insan yoktur semptom vardır. Ve bu semptom varoluşun temel paradoksu olarak varlığını sürdürür. Žižek de ideoloji kavramını bu temel paradoks üzerinden irdeler. Bu temel paradoksun sebebi dünya kurgumuzun temelini bir biçimsel karakter üzerine inşa edildiğidir. Bu varoluşumuzu şekillendiren biçim problemine Žižek “yamuk bakmak” fikri üzerinden yaklaşır. Bu çalışmada yanlış-tanımaya olarak sadeleştirilen bu fikir olaylara ve olgulara sadece belli bir bakış açısından bakıldığında anlam kazanan bu yamuk bakış olmadığında ne olayın ne olgunun belli bir anlam kazanabileceğine yönelik fikirdir. Dolayısıyla bir olaya veya olguya anlamını veren temel, onun bu yamuk bakışı mümkün kılan biçimiyle alakalı bir sorun olarak ortaya çıkar. Varoluşumuzun mantığını belirleyen bu bakış bir neden-sonuç ilişkisiyle oluşturulmuş bir bakış değildir.

Semptomun bir biçim problemi olduğu öne sürüldüğünde bütün felsefe tarihi boyunca düşünce dünyamıza eşlik eden temada bir sorun ortaya çıkar. Eğer politik iktisat gerçek nesneye bir dış müdahale ile yaklaşır bizim gerçeklik ile ilgili algımızı manipüle edebilecek gücü kendinde taşıyabiliyorsa burada gerçeklik denilen şeyin bizim klasik mantıksal yaklaşımımızda bir hata olmalıdır. Gerçek nesnenin bilgisi, bilgi nesnesi üzerinde önemli bir güç olduğunu iddia etmesine rağmen, az önceki sebepten dolayı bilgi nesnesinin de gerçek nesne üzerinde bir güce sahip olması gereklidir. Bu anlamda gerçek nesne ile bilgi nesnesi arasında bir ayrım olmamalıdır. Bilgi denilen şeyin ontolojik bir güce sahip olması gerekir. Bu tespit, Lacan ontolojisinin de temelini oluşturan tespittir. Gerçek denilen şey, nesnel bir şey değildir. Çünkü nesnel bakış devreye girdiği anda varlık çözülür ve hiçliğe karışır. O, aksine belli bir algı işin içine girdiği zaman kendini var edebilen bir şeydir. Çünkü her varlığın içinde onu yok eden yıkıcı bir etmen bulunur. Ve nesnel bakış bu yıkıcı etmenin ortaya çıkarılması anlamına gelir. Ve doğal olarak varlık kendi kendini fesheder.

İdeolojiyi de bu temelde anlamamız gerekmektedir. İdeoloji temel olarak kendi içinde yıkıcı bir yan barındıran ama öznenin bunun farkında olduğu dolayısıyla varoluşunun temel dayanağının yani ideolojik keyfinin kaynağı olduğu için onun eksik ve çelişkilerini göz ardı etmek üzerine kurulu bir düşünce kurgusudur. Bu anlamda ideoloji denilen şey sinik özelliği bulunan bir şeydir. Özne bu çelişkilerin o kadar farkındadır ki bu çelişkileri yüzüne vuran öteki öznelere karşı hiddetlenir ve saldırganlaşır. Bu onun ideolojisine bir saldırı değildir. Zira bu çelişkilerin farkındadır. Bu o ideolojiye ait olmanın verdiği keyfe karşı yapılmış dolayısıyla öznenin varoluşsal benliğine yapılmış bir saldırdır. Böyle bir noktada psikanaliz yöntemi işe yaramaz. Zira özne her tür argümana karşı savunmasını oluşturmuş bir konumdadır. Nesnel bakışın devredışı olmasından dolayı mümkün değildir. Merkezinde (bizim bu çalışmada sıklıkla keyif diye bahsettiğimiz) jouissance olan ideoloji öznenin vazgeçemediği çelişkili düşünceye denir. Dolayısıyla onun varlığı bizatihi içindeki yanlışlığa bağlıdır. Özne hiçliğe karışmamak adına ona sıkıca tutunmaktadır.

Kaynakça

- Bernstein, J. W. (2007). “Love, desire, jouissance: Two out of three ain't bad”, *Psychoanalytic Dialogues*, 16: 6, 711-724.
- Braunstein, N. (2003). “Desire and jouissance in the teachings of Lacan”, *Cambridge Companion to Lacan* (ss. 102-116), J.-M. Rabatè (Edt.), New York: Cambridge University Press.
- Bogue, R. (2013). *Deleuze ve Guattari*. (İ. Öğretir-A.Utku, Çev.). İstanbul: Otonom Yayıncılık.

- Fink, B. (1997). *The lacanian subject, between language and jouissance*. Chichester, West Sussex: Princeton University Press.
- Freud, S. (2003). *Yaşamım ve psikanaliz*. (K. Şipal, Çev.). İstanbul: Say Yayınları
- Lacan, J. (2012). *Benim öğrettiklerim*. (M. Erşen, Çev.). İstanbul: Monokl Yayınları
- Marx, K. (2011). *Kapital cilt 1*. (M. Selik-N. Satlıgan, Çev.). İstanbul: Yordam Yayınları.
- Yıldırım, M. (2010). *Jacques Lacan ve felsefesi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Gazi Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara
- Žižek, S. (2011a). "Baştan nasıl başlanır?", (A. Ergenç - E. Kılıç, Çev.) içinde *Bir idea olarak komünizm*, S. Žižek, A. Badiou (Edt.), (ss. 237-256). İstanbul: Ayrıntı Yayınları
- Žižek, S. (2011b). "Günümüz için Leninist bir tavır: Popülist ayartmaya karşı", (C. Atay, Çev.) içinde *Yeniden Lenin* Žižek S., Budgen, S. ve Kouvelakis S. (Edt.), (ss. 91-117). İstanbul: Otonom Yayınları
- Žižek, S. (2011c). *İdeolojinin yüce nesnesi*. (T. Birkan, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.
- Žižek, S. (2012a). *Komünist ufuk*. (Ö. Öğütçen, Çev.). İstanbul: Encore Yayınları.
- Žižek, S. (2012b). *Yamuk bakmak*. (T. Birkan, Çev.) İstanbul: Metis Yayınları.

Extended Summary

Slavoj Žižek, one of the most important representatives of the Slovenian Lacanian School, manages to capture a disturbing and provocative ground for philosophy with a Lacanian perspective, which he tries to place at the very center of life, in his views on life, ideologies, political sphere, social sphere, history, cinema, literature, human beings. One of the living outliers of philosophy, Žižek, in his own words, "looks awry" at life in a way that no one else can - or is afraid to look at. With this feature, the philosopher, who does not even aim to be understood, can even go so far as to challenge his reader not to be understood. In the midst of this incomprehensibility, this study tries to reach the core of Žižek's concept of ideology and to focus on the Lacanian signs of this core.

The central problem of this study is the concept of symptom. Symptom, in Lacan, is in Freud's sense in general, although Lacan had some major changes at first. It is a disease that lies in the subconscious of the subject, which psychoanalytic work must resolve. The concept of symptom described in the first chapter is generally within the reach of Psychoanalysis. Analysis is able to penetrate this disease and cure it. And this fact leads him to think there is not a truth problem but a form. This problem of form, which Lacan caught in Freud and Marx, is completely opposite to the classical traditional philosophical understanding. The history of classical philosophy focuses on the reason behind things in general and is shaped on the basis of the cause-effect relationship, and Lacan points to a phenomenon that is ignored due to the desire to catch the reason behind the problem in question, and he thinks that real solutions about things cannot be reached without taking this fact into account. This form problem, which directly affects Lacan's philosophy, also permeates Žižek's notion of gaze, which he calls 'looking awry'. If things make sense from a certain angle and from a distorted point of view, we must say that the main factor that gives them meaning is not a particular cause but its form. The extent of the relationship between these two phenomena determines Lacan's ontology. If we look at Lacan in the light of all this information, reality is not a species that exists outside of us. It is a phenomenon that exists only when a certain perception is involved. Accordingly, there is nothing objective in the basis of what we call existence. On the contrary, as soon as an objective factor comes into play, existence dissolves and disappears. It dissolves into nothingness. For it to become something, it has to lose its objectivity. Of course, there is

a certain reason for this. According to Lacan, the basic condition for the existence of everything that exists is that there must be a destructive factor in that being that destroys it, and to say that a certain perception must be involved means to say that we should not look at it objectively. Because as soon as we look at it with an objective point of view, we see that destructive factor and the object starts the process that will destroy itself.

Then, we can define the symptom as follows: the formation that reveals itself not in the content, in which there is a destructive element that can destroy it, that owes its existence to the ignorance or oversight of this element by the subject participating in it, and that constitutes the ontological existence of the human being. However, this is not enough to fully understand the symptom. For Lacan, the symptom has another feature that cannot be resolved by the study of Psychoanalysis. This feature emerges as a new understanding that emerges in the later stages of his philosophy and revises the origin of the symptom. This feature is the concept of Sinthome, which forms the basis of Žižek's idea of ideology, the purpose of this study. Lacan discovered this concept while developing his own philosophy. This led to a change in his thinking about the symptom and the emergence of one of the main ideas he broke with Freud. This strict feature of the symptom is in the area where analysis is futile. It is the incurable dimension of the disease. Lacan calls this incurable disease Sinthome, and this concept is the concept in which Žižek placed the concept of ideology and which constitutes the second part and ultimate goal of this work. The concepts of desire and Jouissance, which are two Lacanian ideas in understanding this concept, form the first two titles and are considered as the most important concepts of this study, especially Jouissance. Because Jouissance is the one surrounded by the most fundamental and insurmountable barriers that distinguish sinthome from symptom. In the light of all these, the concept of sinthome is reached. Sinthome, which is at the center of the subject and the core of its ideology, is one of the indispensable pillars of the subject's existence. Therefore, since losing it would mean losing one's own existence, although it is a completely problematic thought, and its survival depends on this mistake, the subject clings to it in order not to interfere with nothingness. This is the result of disease being the only thing that exists.